

ВИСНОВОК

**Національного університету «Чернігівська політехніка»
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Дзюби Тетяни Володимирівни на тему: «Державне управління розвитком
вітчизняної фармацевтичної галузі в умовах криз», поданої на здобуття
ступеня доктора філософії
з галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування
за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування**

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науково-дослідними роботами.

Актуальність теми дослідження зумовлена складністю та динамічністю сучасного розвитку фармацевтичної галузі в Україні, що викликане численними викликами, зокрема пандемією COVID-19, військовими конфліктами та глобалізацією ринків. Фармацевтика має суттєвий вплив на системи охорони здоров'я, добробут населення та стабільність національної економіки.

В умовах глобальної кризи стало очевидним, що забезпечення доступу до якісних лікарських засобів є критичним завданням для держави, оскільки це безпосередньо впливає на здоров'я громадян і, як наслідок, на національну безпеку. Виникає необхідність в проведенні детального аналізу існуючих механізмів управління, а також у розробці нових стратегій, спрямованих на підвищення ефективності системи державного управління в фармацевтичній галузі. Ці питання стали предметом дослідження таких науковців як К.Березька, М.Бублій, Ю.Велігорська, Д.Колесніков, В.Крикавський, В.Малий, Т.Наконечна, В.Неміш, П.Олійник, С.Олійник, А.Ольховська, І.Парубчак, Н.Радух, Р.Скочиляс, І.Чухрай.

Історичні аспекти розвитку фармацевтики в Україні показує, що галузь проходила через численні етапи, які визначалися науково-технічними досягненнями та соціальними змінами. Незважаючи на шляхи трансформацій, які вона зазнала, існує потреба в комплексному аналізі, що враховує як минулі уроки, так і нинішні виклики. Значний науковий внесок щодо історії, теорії та стратегії розвитку фармацевтичної галузі України зробили наступні науковці та провідні експерти: як Г.Берест, О.Бігдан, Н.Брюховецька, Д.Гончаренко, Я.Григолая, О.Грицук, Л.Еберле, В.Загурська-Антонюк, Л.Іваненко, Д.Карамішев, А.Кобернік, І.Корман, І.Косач, І.Лукіна, А.Могилова, І.Олійченко, О.Пенькова, А.Помаза-Пономаренко, О.Попело, І.Радасьва, О.Семенда та ін.

У численних публікаціях, що пов'язані з публічним управлінням фармацевтичною галуззю України та її розвитком (О.Алексєєв, М.Бабенко, Н. Волк, В.Галай, Я.Жовнірчик, П.Іванчов, О.Капітан, Н.Клунко, К.Косяченко, С.Мороз, В.Назаркіна, А.Немченко, Л.Пінчук, Р.Сагайдак-Нікітюк), розглядаються трактування певного поняття стосовно фармацевтичної галузі, її законодавчого регулювання, критерії оцінювання функціонування та адміністрування, реформування системи охорони здоров'я в цілому; а також особливості публічного управління економічним розвитком даної галузі – А.Вітюк, Н.Волк, В.Галай, Т.Грошовий, Г.Жалдак, В.Підгірний, О.Світличний, С.Токарська, К.Траченко, О.Тригубчак.

Сучасний стан фармацевтичного ринку в Україні свідчить про значну залежність від імпорту лікарських засобів, що виявляє нестабільність у критичних ситуаціях. Дослідження повинно охопити не лише аспекти управління, а й зовнішні і внутрішні чинники, що впливають на розвиток галузі. Це надасть змогу виявити бар'єри на шляху до впровадження ефективних змін і підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників.

Отже, проведення дослідження щодо механізмів формування та реалізації державного управління розвитком фармацевтичної галузі є вкрай важливим. Це дозволить створити базу для ефективного управлінського впливу, адаптованого до вимог сучасних умов, а також сприятиме визнанню фармацевтичного сектора як стратегічно важливого для

економіки та соціального благополуччя України. Внаслідок цього, результати цього дослідження можуть стати конструктивним внеском у формування політики, що забезпечує належний рівень доступності та якості медичних послуг для всіх верств населення.

Необхідність проведення дослідження на обраній темі обумовлена також тим, що приватний сектор та державні інституції недостатньо ефективно справляється з публічним управлінням та адмініструванням розвитком вітчизняної фармацевтичної галузі, особливо в умовах кризових станів.

Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи ВНЗ “Національна академія управління” за темою: «Інноваційно-інвестиційні чинники сталого соціально-економічного розвитку» (державний реєстраційний номер 0116U003934), де автором досліджено проблемні питання щодо стратегії публічного управління та адміністрування розвитком вітчизняної фармацевтичної галузі; обґрунтовано важливість стратегічного підходу до управління фармацевтичною галуззю України, що спрямовано на посилення науково-дослідного та інноваційного потенціалу, формування конкурентоспроможного асортименту продукції, підвищення внутрішньої доступності лікарських засобів та інтеграцію у глобальні ринки. Результати дисертаційної роботи використані при виконанні НДР Національного університету «Чернігівська політехніка» «Механізми державного управління регіональним розвитком в умовах переформатування владних відносин» (державний реєстраційний номер 0120U105292), де автором було запропоновано методологію, яка дозволяє оцінити ризики та запровадити адаптивні заходи, що допоможуть забезпечити стабільність і функціонування фармацевтичної галузі в умовах глобальних викликів, війн та епідемії.

2. Мета і задачі дослідження.

Метою дисертаційної роботи є обґрунтування науково-теоретичних засад та виокремлення сучасних механізмів трансформації й адаптації системи державного управління розвитком вітчизняної фармацевтичної галузі в умовах глобальних викликів та системних криз.

Досягнення представленої мети обумовило необхідність вирішення наступних завдань:

- проаналізувати еволюцію наукових поглядів щодо визначення сутності фармацевтичної галузі як об’єкту державного управління, виокремлюючи основні принципи, підходи та чинники її розвитку;
- дослідити структуру публічного управління фармацевтичним ринком України в умовах криз та розробити шляхи державної підтримки для вітчизняних виробників на основі аналізу регуляторної бази та нормативно-правового середовища фармацевтики;
- розглянути вітчизняний досвід у сфері державного управління фармацевтичною галуззю в умовах системних викликів і трансформацій, через аналіз конкурентоспроможного середовища для фармацевтичних підприємств та існуючої регуляторної системи з акцентом на ідентифікацію прогалин та запропонувати шляхи подолання перешкоджаючих чинників в управлінні;
- визначити механізми адаптивного управління розвитком фармацевтичної галузі в умовах криз, спираючись на зарубіжний досвід у розробці механізму координації діяльності регуляторних органів;
- запропонувати адаптивні заходи регулювання вітчизняної фармацевтичної галузі в умовах викликів та системних криз (глобальна економічна криза, пандемія COVID-19, воєнні загрози в Україні);
- виокремити цільові функціонали формування комплексної антикризової програми регулювання якості препаратів фармацевтичної галузі в умовах сучасних викликів, з метою представлення комплексної моделі та розробки трансформаційно-адаптивної стратегії управління розвитком вітчизняної фармацевтичної галузі для забезпечення охорони здоров’я населення в умовах реформи системи охорони здоров’я та криз.

3. Наукові положення, розроблені особисто здобувачем, та їх новизна.

Дисертаційна робота виконана здобувачем особисто, містить наукові положення і результати, які характеризуються як науково значущі з урахуванням потреб теорії та практики за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

Основні результати дослідження, які містять елементи наукової новизни, полягають у наступному:

уперше:

– запропоновано концептуальну основу системи державного управління через сформовану структурно-функціональну конфігурацію механізмів державного управління щодо забезпечення трансформаційно-адаптивного управління (гармонійна взаємодія економічних, соціальних, інституційних, екологічних чинників; стандартизація безпеки, ефективності, якості; законодавча адаптація; ефектизація системи управління; інноваційність ресурсного потенціалу; стабілізація фінансування медичних послуг; координація та контроль), яке дозволяє ефективно реагувати як на системні кризи, так і на поточні виклики. Такий вибір механізмів ґрунтується на методології, яка дозволяє оцінити ризики та запровадити адаптивні заходи, що допоможуть забезпечити стабільність і функціонування галузі в умовах глобальних викликів, війн та епідемій – інтегративні підходи до вироблення політики, стабілізаційний аналіз, методи контролю ризиків та забезпечення безпеки якості, принципи адаптивної інноватики;

удосконалено:

– понятійно-категоріальний апарат дослідження, що репрезентовано специфічною системою понять і категорій у сфері державного управління фармацевтичною галуззю, скерованого на забезпечення розробки антикризових механізмів управління в умовах трансформацій, реформування та викликів у медично-фармацевтичній сфері. Уперше введено у науковий дискурс науки державного управління поняття «фінансова стабільність фармацевтичної галузі», яке інтегрує аспекти економічної безпеки та національної стратегії, що акцентує увагу на важливості розвитку внутрішнього виробництва лікарських засобів і їх доступності для населення, яке безпосередньо впливає на здоров'я і якість життя громадян;

– методологію дослідження реформування державної політики у фармацевтичному секторі, зокрема, у контексті удосконалення регуляторної бази та запровадження європейських стандартів якості та безпеки шляхом аналізу сильних (наявність стандартів якості та безпеки, ефективний контроль якості, запровадження механізмів ліцензування та реєстрації медикаментів) та слабких (недостатня прозорість, ризик конфлікту інтересів, недостатній контроль за рекламною діяльністю та дотриманням етичних норм у дослідженнях) сторін, використовуючи досвід практичної реалізації державних програм, що сприяють покращенню системи охорони здоров'я та забезпеченню доступності лікарських засобів для громадян;

набуло подальшого розвитку:

– теоретично-методологічне і практичне обґрунтування принципів, підходів та чинників публічного управління щодо розвитку вітчизняної фармацевтичної галузі, які відповідають сучасним викликам і потребам системи охорони здоров'я України (якісно-орієнтовані, соціально-орієнтовані, юридично-орієнтовані). На цій основі розроблено Стратегію трансформації та адаптації державного управління фармацевтичною галуззю в умовах реформи системи охорони здоров'я та системних криз з чіткою орієнтацією на потреби пацієнта, яка спирається на певну систему адаптивних заходів і має на меті належний захист здоров'я пацієнтів та відповідність української фармацевтичної продукції міжнародним нормам;

– критерії для оцінювання ефективності державного управління фармацевтичною сферою з метою зниження ризиків, пов'язаних з зовнішніми загрозами, через адаптацію до українських кризових реалій та специфіки національної фармацевтики, які згруповано за

пріоритетними напрямками розвитку вітчизняної фармацевтичної галузі – безпекові, кадрові, інноваційні, сировинно-ресурсні, експортні;

- наукові підходи до формування відповідальної політики шляхом створення та запровадження платформи для співпраці у сфері медицини та фармацевтики як важливого інструменту для генерування нових ідей, технологій та підвищення конкурентоспроможності українських компаній. В її основу покладено сучасні методи ефективної комунікації між державними органами, виробниками, медичними установами та споживачами;

- концептуалізація дослідження механізмів та процесів щодо формування управління розвитком фармацевтичної галузі в Україні, у контексті реформування медичної сфери, введення інновацій, підвищення якості медичних послуг, забезпечення доступності лікарських засобів та зміцнення національної безпеки з урахуванням імовірності створення офіційного документа, що відображає цінності, прагнення, цілі та зобов'язання уряду, а також визначення національних цілей для фармацевтичного сектору та встановлення безпекових пріоритетів з метою усунення перешкоджаючих чинників в управлінні та створення сприятливих умов для розвитку цієї галузі, і підвищення рівня конкурентоспроможності на ринку.

4. Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків, рекомендацій

Зміст дисертаційної роботи побудовано на відповідному первинному матеріалі, аналіз та узагальнення якого дозволили сформулювати основні наукові положення, висновки та рекомендації.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій підтверджується глибоким аналізом наукових досягнень українських та зарубіжних науковців у відповідній сфері, нормативно-правових актів, аналітичних матеріалів міжнародних організацій, інформаційних ресурсів мережі Internet, що дозволило компетентно виконати завдання, поставлені у дослідженні.

Основні наукові положення, висновки та практичні рекомендації базуються на матеріалах власних досліджень автора, логічно випливають із матеріалів дисертації та є науково обґрунтованими і чітко сформульованими.

Методи дослідження обрані з урахуванням мети та завдань дослідження, його об'єкта і предмета. Методологічною базою виступає сукупність філософських, загальнонаукових, приватно-наукових і спеціальних методів, які в комплексі застосовуються для вирішення поставлених завдань. Базовою методологічною основою дослідження є комплексний підхід, за допомогою якого обґрунтовано взаємозв'язок і взаємообумовленість управлінських процесів та розвиток медично-фармацевтичної сфери, де фармацевтична галузь розглядається як стратегічно важлива та динамічно розвинена система, що характеризується чіткими механізмами державної організації та суспільного інтересу. За допомогою аксіоматичного методу сформульовано положення про те, що фармацевтична галузь виступає складовою об'єкта у системі державного управління. Застосування методів аналізу та синтезу сприяло визначенню ознак медично-фармацевтичної системи, системи управління і забезпечення фармацевтичної галузі в умовах криз. Із використанням методу класифікації окреслено складові частини фармацевтичної галузі, що дозволяє зрозуміти взаємозв'язки між різними учасниками медичного ринку та виявити ключові фактори, що впливають на його ефективність в умовах криз, та підходи до визначення базових понять дослідження. На підставі дедуктивного методу визначено структурно-логічну схему дослідження, яка відображає у цілісній єдності шляху пізнання фармацевтичної галузі як категорії у державному управлінні від загального (фармацевтична галузь як об'єкт медично-лікарської науки) до конкретного (фармацевтична галузь як частина у державно-управлінській системі). Використання діалектичного та метафізичного методів дозволило дослідити шляхи становлення і розвитку фармацевтичної галузі у контексті управління ланцюгами постачання,

регуляторними змінами та інноваційними технологіями, що дозволяють досліджувати розвиток галузі як динамічну систему, що підлягає еволюції в умовах турбулентних трансформацій. Історичний метод дав змогу дослідити шляхи становлення і розвитку фармацевтики в Україні та світі, що допомагає виявити ключові тенденції та закономірності, визначати наслідки попередніх криз і прогнозувати майбутні зміни в галузі. Логіко-семантичний метод та метод категоріального аналізу застосовувалися для поглиблення розуміння понятійного апарату дисертації. За допомогою методу моделювання запропоновано модель системи державного управління фармацевтичною галуззю в умовах криз та трансформаційно-адаптаційну стратегію її розвитку.

Загалом, методи дослідження, використані в дисертаційній роботі, забезпечують комплексний та систематичний підхід до аналізу розвитку фармацевтичної галузі в Україні. Вони дозволяють не лише відобразити сучасний стан ринку, але й проаналізувати вплив криз на його функціонування, а також виявити можливості для вдосконалення державного управління. Таким чином, проведене дослідження стане надійною основою для розробки рекомендацій щодо формування ефективної державної політики у фармацевтичній галузі, що відповідає потребам суспільства та сучасним викликам.

5. Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження.

Основні наукові положення дисертаційної роботи доведено до рівня практичних рекомендацій і науково-методичних підходів; головні висновки та пропозиції, отримані в результаті дослідження, можуть бути використані в управлінській роботі державних та місцевих органів влади, в управлінській діяльності органів місцевого самоврядування, установ та відомств.

Зокрема, матеріали дисертаційної роботи використані: Університетською клінікою НМУ імені О.О. Богомольця (довідка № 85-УК від 14.03.2025 р.) у процесі розробки системи надання медичних послуг, зокрема, пропозиції та практичні рекомендації щодо формування національної лікарської (фармацевтичної) політики в частині забезпечення належного рівня доступності та якості медичних послуг для всіх верств населення; виокремлення сучасних ефективних механізмів управління та фінансового регулювання якості медичних послуг; розробки критеріїв доступності лікарських засобів з урахуванням технологічних змін; ДУ «Інститут геронтології ім. Д.Ф.Чеботарьова НАМН України» (акт впровадження від 17.03.2025 р.) щодо дослідження взаємозв'язку факторів старіння населення та платоспроможності людей літнього віку в контексті якості та доступності лікарських засобів для визначення переліку критичних до локального виробництва ліків, використання в процесі лікування якісних та доступних лікарських засобів; а також щодо аналізу динаміки попиту на лікарські засоби в період пандемії COVID-19, виявлення галузевих дефіцитів та оцінки впливу доступності медикаментозного забезпечення на якість лікування осіб похилого віку.

6. Апробація результатів дослідження.

Основні положення та наукові результати дослідження доповідались й обговорювались на: Всеукраїнської науково-практичної конференції «Економіка країни і регіонів в умовах воєнного стану та аспекти повоєнного відновлення» (Одеса, 2023), Науково-практичній конференції з міжнародною участю «Складові національної безпеки в умовах воєнного стану» (Кам'янець-Подільський, 2023), IX Всеукраїнській мультидисциплінарній конференції «Чорноморські наукові студії» (Одеса-Львів, 2023), International Conference on Corporation Management (Estonia, 2023).

7. Повнота викладення основних наукових результатів дисертації в публікаціях та особистий внесок у них автора.

Аналіз кількості наукових публікацій, повноти опублікування результатів дисертації та особистого внеску здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих самостійно й у співавторстві та зараховані за темою дисертації, засвідчив, що результати дослідження, викладені у дисертаційній роботі, отримані автором самостійно та повною мірою відображені в публікаціях, доповідалися та обговорювались на науково-практичних

конференціях.

За темою дисертації опубліковано 11 наукових праць, з них 6 статей у наукових фахових виданнях, 1 стаття у виданні, індексованому наукометричною базою “Web of Science” та 4 публікації у збірниках всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій.

8. Загальний висновок.

Дисертаційна робота Дзюби Тетяни Володимирівни на тему: «Державне управління розвитком вітчизняної фармацевтичної галузі в умовах криз» є оригінальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що стосується актуальної проблематики і містить оригінальні підходи до розв’язання теоретичних та практичних завдань щодо обґрунтування теоретичних та науково-методологічних положень щодо адаптації та удосконалення стратегії публічного управління розвитком фармацевтичної галузі України в умовах глобальних криз.

Основні положення, висновки та рекомендації дисертації містять елементи наукової новизни, є повністю обґрунтовані та аргументовані і отримали необхідну апробацію на науково-практичних конференціях. У публікаціях здобувача знайшли відображення всі положення дисертаційного дослідження. Зміст дисертації відповідає визначеній меті, поставлені здобувачем наукові завдання вирішені повною мірою, мету дослідження досягнуто. Роботу виконано державною мовою.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Дзюби Тетяни Володимирівни відповідає спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р. № 502), наукові публікації здобувача відповідають пункту 8 постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Дисертація Дзюби Тетяни Володимирівни на тему: «Державне управління розвитком вітчизняної фармацевтичної галузі в умовах криз» може бути рекомендована до захисту у спеціалізовану вчену раду

Головуючий

03.06.2025

І.А.Косач

Відпис І.А. Косач
Засвідчую
Відділу кадрів
03.06.2025 р.